

СТВОРЕННЯ ЦЕНТРУ МОНІТОРИНГУ ТОВАРНИХ РИНКІВ

Одним із основних каналів формування незаконних фінансових потоків, які проявляються у неофіційному припливі/відпливі капіталу та ухиленні від оподаткування є тіньова зовнішня торгівля. З огляду на зростаючу лібералізацію зовнішньоторговельних режимів, функціонування світової економіки в умовах торгівельних інтеграційних об'єднань (СОТ, зона вільної торгівлі з ЄС, митний союз тощо) створює широкі можливості для маніпулювання вартістю під час здійснення експортно-імпортних операцій. В таких умовах, та враховуючи значний ступінь відкритості економіки України, постає важлива проблема контролю держави за правильністю, достовірністю, повнотою та прозорістю ціноутворення в зовнішньоекономічній діяльності в цілях оподаткування. Створення підрозділу, метою якого є адміністрування звичайних цін, товарних ринків, трансферного ціноутворення, є необхідною та своєчасною ініціативою, яка дасть фіскальним органам можливість більш повно оцінювати наявну базу оподаткування, а відтак і сприятиме підвищенню прозорості митного адміністрування та ліквідації корупційних схем на митниці. Станом на сьогодні, у системі публічних фінансів України відсутня структура, яка займається постійним моніторингом ціноутворення як на внутрішньому, так і на зовнішніх товарних ринках, що в результаті призводить не тільки до значних фіскальних втрат, а й до відчутних обмежень у подальшому економічному зростанні та посиленні загроз фінансовій стабільності¹.

Виходячи з цього, вважається за доцільне створення в структурі Міністерства фінансів України або Державної фіскальної служби України потужного аналітичного центру (наприклад, Центр моніторингу товарних ринків, далі – Центр), основним завданням якого було б визначення та постійний моніторинг звичайної ціни товарів/послуг для контролю за дотриманням податкового законодавства – ст. 39 ПКУ «Трансфертне ціноутворення» та митного законодавства – контроль визначення митної вартості, що регламентується статтями 57 – 64 МКУ. Центр повинен займатися аналізом товарних операцій як на внутрішньому ринку, так і при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Перевагою функціонування такої установи буде те, що фіскальні органи будуть зобов'язані використовувати у своїй роботі зовнішні джерела інформації щодо ринкових цін. На сьогодні фіскальні органи використовують інформацію виключно з внутрішньої системи бази даних АСАУР, яка формується на підставі поданих вантажно-митних декларацій суб'єктами ЗЕД.

Центр може виконувати роботи для Міністерства фінансів України, НБУ, ДФСУ за такими напрямками:

- митне законодавство України. Контроль митної вартості (що регламентується статтями 57 – 64 МКУ) при здійсненні зовнішньоекономічних операцій при експорті бюджетоутворюючих товарів з України (метал, руда, добрива, зернові, олійні та інші), а також при імпорті товарів в Україну. Наповнення та оновлення цінової інформації профілю ризику «Контроль митної вартості» для імплементації в АСАУР (Автоматизована система аналізу та управління ризиками), що використовується під час митного оформлення товарів. Моніторинг історичних даних.
- податкове законодавство України. Визначення звичайної ціни продукції (товарів) для контролю відповідно до статті 39 ПКУ «Трансфертне ціноутворення».
- моніторинг цін при здійсненні державних закупівель.

¹Тіньова торгівля в сфері ЗЕД впливає не тільки і не стільки на фіскальний сектор. До основних наслідків можна віднести: скорочення бази оподаткування; загрози ефективності відсоткової політики центрального банку; ризику курсової та цінової стабільності; нарощення зовнішнього боргу; втрати національного фінансового сектору.

Основною метою роботи Центру є здійснення моніторингу цін на внутрішніх та зовнішніх товарних ринках в цілях об'єктивного визначення митної вартості експортованих та імпортованих товарів.

Завданнями Центру є:

- постійний аналіз структури українського експорту та імпорту, визначення основних груп бюджетоутворюючих товарів згідно кодів УКТ ЗЕД;
- постійний моніторинг звичайної (справедливої) ціни при експорті з України бюджетоформуючих товарів з формуванням додаткових цінових орієнтирів в програмі «Інспектор 2006» на основі визначених зовнішніх джерел інформації;
- постійний моніторинг митної вартості товарів при імпорті в Україну з формуванням додаткових цінових орієнтирів в програмі «Інспектор 2006» на основі визначених зовнішніх джерел інформації;
- розробка методики визначення звичайної ціни продукції (товарів) при здійсненні зовнішньоекономічних операцій;
- розробка інших методик які відносяться до оподаткування сфери ЗЕД;
- визначення критеріїв та формування бази даних з ризикових операцій в сфері ЗЕД як у розрізі об'єктів так і у розрізі суб'єктів ЗЕД.
- обробка запитів щодо встановлення економічно обґрунтованої ціни при експорті/імпорті по товарних позиціях
- постійний моніторинг рішень судів в групах країн основних торгівельних партнерів України в сфері ЗЕД;
- надання експертних висновків щодо цінової експертизи операцій в сфері ЗЕД (підтвердження митної вартості товарів);
- аналіз питання пов'язаності осіб, що є сторонами контрольованої операції;
- забезпечення контролю за відповідністю цін, що застосовуються сторонами контрольованих операцій, рівню звичайних (ринкових) цін;
- проведення аналізу ризиків заниження платником податків податкових зобов'язань;
- виявлення відхилення цін контрольованих операцій від рівня звичайних (ринкових) цін;
- наповненню та оновленню бази даних цінової інформації в цілях імплементації у АСАУР;
- формування переліку джерел для вирішення завдань по трансфертному ціноутворенню;
- формування та випуск цінового бюлетеню для цілей трансфертного ціноутворення;
- здійснення моніторингу цін при проведенні державних закупівель;
- відпрацювання нормативно-правових ініціатив, які направлені по підвищення ефективності, прозорості в сфері оподаткування та ЗЕД;
- формування в ЗМІ позитивного іміджу роботи Центру в цілях підвищення загального рівня податкової культури в суспільстві.

У своїй роботі Центр повинен користуватися зовнішніми та внутрішніми джерелами інформації, а саме:

- міжнародні джерела інформації (Thomson Reuters, Amadeus, Orbis Bureau Van Dijk, Zepol, Transfer Pricing One Source, Platts, Metal Bulletin, Metal-Pages, Mysteel, Метал Експерт, Argus, ICIS Pricing, CRU Fertilizer Week, Industrial Minerals, Global Tax Surveys, IBDF, Новини ринків вугілля, Щомісячний огляд ринків феросплавів Європи, Новини міжнародних ринків сталі і сировини, Новини ринків сталі і сировини СНД, Eurofish, e meat, Видання «Масло Причорномор'я + СНД», «Зерно Причорномор'я», ТМ карта тощо);
- митні бази інших держав та інші бази даних, наявні у відкритому доступі або на умовах передплати;
- програми супутникового моніторингу морських транспортних суден;
- дані органів статистики та профільних видань;
- рішення українських та іноземних судових інстанцій у сфері ціноутворення.

Першочергові заходи, необхідні для початку ефективної роботи Центру:

1. Створити відповідне нормативно-правове забезпечення функціонування Центру.
2. Підбір команди висококваліфікованих аналітиків у різних галузях, які мають практичний досвід у сфері моніторингу експортно-імпортних операцій, а також досвід роботи в інформаційно-аналітичних виданнях (не менше 25 аналітиків).
3. Провести переговори, підписати контракти, провести навчання аналітиків щодо використання міжнародних джерел інформації. Постійна участь аналітиків центру у семінарах «великої четвірки» щодо трансфертного ціноутворення. Аналітики центру повинні постійно брати участь у робочих групах Мінфіну, Мінекономіки, ДФСУ та у фахових міжнародних відомствах.
4. Забезпечити безперебійний доступ аналітиків до податкових та митних баз даних Державної фіскальної служби України.
5. Розробити порядок залучення експертів центру для здійснення митного контролю в частині проведення цінових експертиз в сфері ЗЕД.
6. Провести стажування аналітиків в типових структурах, які функціонують в розвинених країнах світу.
7. Налагодити роботу по наповненню та регулярного оновлення бази даних цінової інформації для імплементації її в АСАУР (автоматизованої системи аналізу та управління ризиками) під час митного контролю та митного оформлення товарів).
8. Здійснити щотижневе видання результатів моніторингу основних груп товарів у сфері експорту та імпорту.
9. Розробити власний програмний продукт, який формуватиме базу даних з аналітикою, та ціновими орієнтирами на товари при експорті/імпорті. Програмний продукт повинен забезпечити доступ податківців та митників до актуальної цінової інформації в реальному часі, 24 години на добу в різних частинах України без права коригування даною інформацією. Програма повинна запам'ятовувати який запит робив конкретний митник, чи податківець, з можливістю аналізу історичних даних (з метою зменшення корупційних діянь при розмитненні товарів на митних постах).
10. Налагодити ефективну роботу аналітиків центру з різносторонніми профільними інститутами громадянського суспільства, асоціаціями тощо.
11. Налагодити ефективну роботу по виконанню аналітичних робіт для МФУ, ДФСУ.

В перспективі Центр може надавати ряд адміністративних послуг² на платній основі, що може перевести роботу Центру на самоокупність, без витрачання бюджетних коштів.

Алгоритм роботи Центру:

1. Відкриття доступу аналітичній групі Центру до митної та податкової аналітики Державної фіскальної служби України. Результат: формування аналітичної бази даних по основних товарних позиціях (у розрізі 10-ти значних кодів УКТЗЕД) та суб'єктах в сфері ЗЕД (у розрізі КВЕДів);
2. Формування внутрішніх баз даних по ринкових цінах на основі використання внутрішніх та зовнішніх джерел інформації (відкритих та на основі підписки, електронних, паперових тощо). Результат: сформована інформаційно-аналітична система ринкових цін.
3. Формуванням додаткових цінових орієнтирів в програмі «Інспектор 2006» на основі визначених зовнішніх джерел інформації для експортованих та імпортованих товарів. Результат: використання митними працівниками діапазонів ринкових цін, які формуються не на підставі попередніх ВМД, а на основі реальних ринкових цін (оновлюється інформація раз в 10 днів).
4. Визначення ризикових операцій в сфері ЗЕД на підставі співставлення митних вартостей (вартості товару) виходячи з даних ВМД (аналітична інформація ДФС) та

² Наприклад, надання експертних висновків підтвердження митної вартості при експорті/імпорті товарів. Видається на кожну партію товару; надання актів цінової експертизи, згідно Постанови НБУ №597 від 30.12.2003 обов'язкова при переказі більше 100000 (ста тисяч) євро на користь нерезидентів за деякими операціями.

даних відкритих джерел інформації (результат роботи пункту 2) з коригуванням на витрати по логістиці, страхуванню, курсових різниць тощо. Результат: виявлення групи ризикових операцій по товарах і суб'єктах ЗЕД.

5. ДФС може подавати окремі запити на отримання експертних висновків з дослідження ринкових цін за визначеними товарними позиціями. За виявленими ризиковими товарними позиціями (самостійно Центром чи за запитами ДФС), де відхилення в цінах становить більше 10%, аналітиками Центру проводиться ґрунтовне дослідження причин такого відхилення. За допомогою баз даних фінансової звітності підприємств (Bureau Van Dijk Orbis) та структури володіння (бенефіціарів), проводиться аналіз суб'єктів по кодам КВЕД (NACE, SIC) на перевірку виду діяльності згідно з функціями які виконують суб'єкти (резиденти та нерезиденти) по реалізації власного виробництва продукції, дистрибуції або наданню послуг (експедиторських, доставці), товарної позиції для виявлення операцій між непов'язаними суб'єктами як «ринкових індикаторів». Також проводиться аналіз за іншими критеріями ризику (наприклад, країна походження, торгуюча країна, торгівельна марка, відправник (виробник), імпортер (брокер) та інші. Результат: експертні висновки за ризиковими товарними позиціями.

6. Використовуючи наявну аналітичну базу даних, Центр може публікувати брошури з діапазоном ринкових цін в розрізі товарних та географічних ринків, вартість страхування та фрахту. Результат: аналітичні брошури, які будуть використовуватися як державним органами виконавчої влади, так і бізнесом у формі інформаційно-аналітичних матеріалів зі встановленим рекомендаційним діапазоном цін.